

PETER HANDKE

ARTS007 Germánské literatury – nositelé Nobelovy ceny za literaturu

15. 11. 2021

Mgr. Kristina Winkler

Osnova

1. Kdo je Peter Handke?
2. Literární začátky
3. Princeton
4. Tvorba
5. Spílání publiku, Nežádané neštěstí, Velký pád
6. Debaty v souvislosti s Nobelovou cenou

Kdo je Peter Handke?

- * 6. prosince 1942, Rakousko – Griffen v Korutanech
- Matka – slovinská menšina v Rakousku
- Otec – Německo
- Dětství strávil ve východní části Berlína a v Griffenu
- Dnes žije ve Francii

- Gymnázium v Tanzenbergu
- Maturita na gymnáziu v Klagenfurtu
- Od r. 1961 studium práv v Grazu (Štýrský Hradec) – nedokončil

Literární začátky

- Mentor Reinhard Musar – Tanzenberg
- První zveřejněné povídky již 1959
- Studium práv ve Štýrském Hradci (Graz) – na radu Musara -> dostatek času na psaní
- 1966 první román „Die Hornissen“ – málo veřejného zájmu

Setkání Gruppe 47 v Princetonu

- 1966
- Nalezené zvukové nahrávky:
<https://german.princeton.edu/department/about/resources/gruppe-47-recordings>
- Komentuje tehdejší poválečnou tvorbu
- „Beschreibungsimpotenz“
- Vybíjení frustrace?

Tvorba

- V počátcích experimentální literatura – odklon od tradičního vyprávění
- vztah mezi jazykem a skutečností – produkce skutečnosti skrze komunikaci
- Neustálé hledání nových jazykových možností a forem
- Odmítání „příběhů“ a zobrazování skutečnosti
- Drama, próza, lyrika, eseje, ...
- Podíl na filmu „Nebe nad Berlínem“
- V češtině např.: „Zvláštní žena“, „Za temné noci jsem vyšel ze svého tichého domu“, „Don Juan (ve vlastním podání)“, „Úzkost brankáře při penaltě“ a další...

Drama

- „Sprechstücke“ – mluvené hry
- Přenos experimentální literatury na jeviště
- Místo děje vstupuje do popředí reflexe
- „Spílání publiku“ , „Kašpar“ (Kaspar), ...

- 2020 divadelní hra inspirovaná Čechem: „Zdeněk Adamec“

Spílání publiku

- „Publikumsbeschimpfung“
- Premiéra 1966 ve Frankfurtu nad Mohanem, režie Claus Peymann
- V ČR: Divadlo Komédie v roce 2010
- Překlad Jitka Bodláková
- boří vzory obvyklého divadelního představení
- Jedno dějství
- Obecenstvo se stává pasivní hlavní postavou
- 4 herci – označení „Sprecher“ (mluvčí)

Peter Handke

SPÍLÁNÍ PUBLIKU

Edice D sv. 92

V nedělním vydání korutanských „Lidových novin“ se v rubrice RŮZNÁ OZNÁMENÍ objevila tato zpráva: „V noci z pátku na sobotu se otráвила jednapadesátiletá žena v domácnosti z A. (obec G.) nadměrnou dávkou prášků pro spaní.“

Je tomu téměř sedm týdnů, co je matka mrtva, a já bych se chtěl dát do práce, dříve než se potřeba psát o ní, která byla při pohřbu tak silná, promění v tupou oněmlost, již jsem reagoval na zprávu o její sebevraždě. Ano, dát se do práce: neboť ať se potřeba psát o matce projevuje jakkoliv bezprostředně, je na druhé straně tak neurčitá, že bude zapotřebí značného úsilí, abych na papíře jednoduše nevytukával stále stejné písmenko, což by mi zrovna nejlépe vyhovovalo. Takováto pohybová terapie by mi sama nepomohla, byl bych po ní jen pasívnější a apatičtější. Stejně tak bych mohl odjet – za jízdy, na cestách by mi otupující polosnění a povalování šlo méně na nervy.

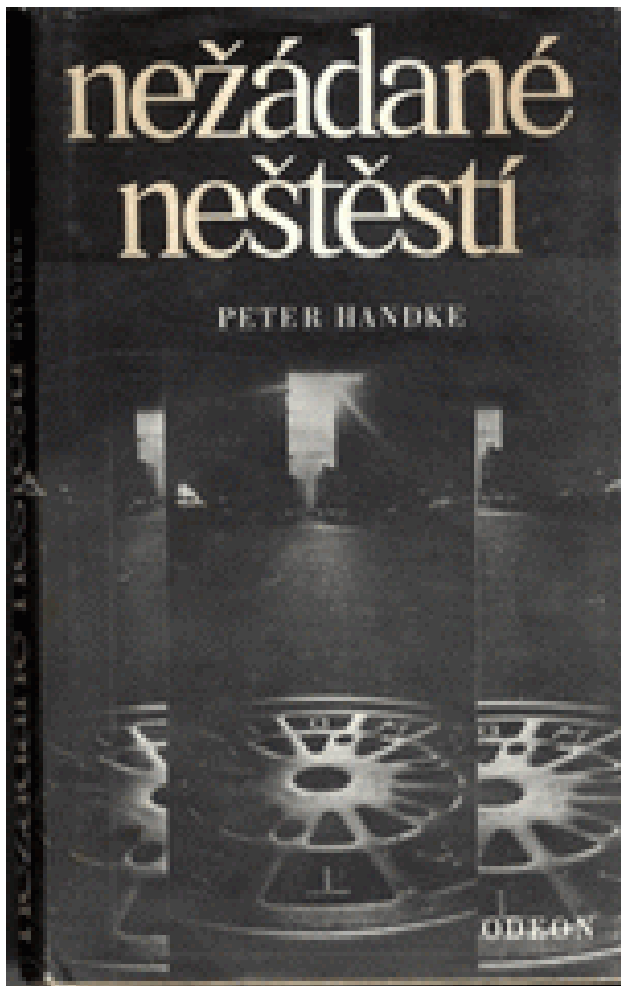
Již několik týdnů jsem popudlivější než obvykle, při nepořádku, v chladu a tichu se mnou téměř není řeč, shýbám se kvůli každému chmýříčku a drobku chleba, jenž leží na zemi. Někdy se divím, že věci, které mám v rukou, z nich dávno ještě nevypadly, tak rychle ztrácím cit při pomýšlení na tu sebevraždu. A přesto toužím po těchto okamžicích, protože otupělost pak ustává a v hlavě se mi vyjasní. Je to zděšení, které mi zase dělá dobře: konečně zbaven dlouhé chvíle, tělo jež neklade odpor, žádné namáhavé vzdálenosti, bezbolestné uplývání času.

Něčí účast pohledem nebo dokonce slovem by byla v tomto okamžiku nejhorší. To se pak člověk dívá jinam nebo mu odsekne; potřebuje totiž pocit, že to, co právě prožívá, je nepochopitelné a nesdělitelné: jen tak mu připadá, že zděšení je opravdové a má svůj smysl. Když se na to někdo zeptá, člověk se už zase nudí a všechno se stává bezpředmětným. A přesto lidem někdy nesmyslně

Nežádané neštěstí

str. 145

- 1972 „Wunschloses Unglück“
- Začíná oznámením v novinách o sebevraždě jisté ženy – jeho matky

Nežádané neštěstí

- 1972 „Wunschloses Unglück“
- Česky vyšlo společně s texty „Krátký dopis na dlouhou rozloučenou“ a „Hodina opravdového vnímání“
- Více vypravěčský styl
- Její „jednoduchý a jasný“ životní příběh – vychována v katolickém prostředí, tzn. ženy nemají velká očekávání, nevzdělávají se, mají se starat o rodinu a domácnost
- Život určený společností, ne vlastní vůlí

DOBROVOLNÉ SMRTI chtěl stejně jako nějaký nezúčastněný novinář, i když jiným způsobem, udělat případ.

Všechna tato odůvodnění jsou ovšem dosti libovolná a stejně libovolně nahraditelná. Byly tu právě kratičké momenty krajní oněmělosti a potřeba formulovat je — tytéž podněty ku psaní jako jindy.

Když jsem přijel na pohřeb, našel jsem v matčině peněžence podací lístek s číslem 432. Ještě v pátek večer, než odešla domů a spolykala prášky, mi poslala do Frankfurtu doporučený dopis s průklepem závěti. (Proč ale zrovna EXPRES?) V pondělí jsem zašel na tutéž poštu, abych si zatelefonoval. Od její smrti uplynulo dva a půl dne; na stole poštovního úředníka jsem zahlédl žlutý svitek s nálepkami na doporučené dopisy: mezitím jich bylo odesláno devět, teď bylo na řadě číslo 442, a tento obraz byl tak podobný číslu, které jsem měl v hlavě, že mě to při prvním pohledu zmátl a nakrátko jsem všechno pokládal za neskutečné. Chuť někomu o tom vyprávět mě doopravdy rozjařila. Den byl přece tak zářivý; sníl; jedli jsme polévku s játrovými knedlíčky; „začalo to tak, že . . .“: kdyby vyprávění započalo takto, bylo by jako vymyšlené, člověk by si u posluchače nebo čtenáře nevyvnutil osobní účast, nýbrž by mu přednášel jen vybájený příběh.

Začalo to tedy tím, že se má matka téměř před jednadesáti lety narodila v téže vsi, v níž pak i zemřela. Co bylo v tomto kraji k užítku, patřilo tehdy církvi nebo velkostatkářům šlechtického původu; část z toho byla pronajímána obyvatelstvu, které se skládalo především z řemeslníků a drobných rolníků. Všeobecná nemajetnost byla tak velká, že i vlastníci malých pozemků byli vzácností. Vlastně tu ještě vládly poměry jako před rokem 1848, jenom že bylo zrušeno nevolnictví. Můj dědeček — ještě žije a dnes je mu osmdesát šest let — byl tesařem a kromě toho obdělával se svou ženou pár pozemků

*Řek - spolkovské poměry
v době matčiny
narození.*

a luk, z nichž každoročně odváděl pachtovné. Je slovin-
ského původu a nemanželský jako tehdy většina dětí
malorolnických obyvatel, kteří, ač dávno pohlavně dospě-
lí, neměli prostředky, aby mohli uzavřít sňatek, a mís-
to, kde by mohli žít jako manželé. Jeho matka byla ale-
spoň dcerou zámožného sedláka, u něhož dědečkův otec
bydlel, avšak nikoliv jako otec vnuka, nýbrž jako če-
ledín. Přesto dostala tímto způsobem jeho matka pro-
středky, aby si mohla zakoupit malou usedlost.

Po generacích nemajetných čeledínů s nevyplně-
nými mezerami v křesťnících listech, kteří se narodili a ze-
mřeli v cizích komůrkách a po kterých téměř nic nezů-
stalo, protože s jediným majetkem, svátečním oděvem,
byli ukládáni do hrobu, vyrůstal dědeček jako první
v prostředí, v němž se mohl cítit skutečně jako doma a
kde nebyl pouze trpěn za každodenně odváděnou práci.

Na obranu hospodářských zásad západního světa bylo
možno dočíst se před nedávnem v hospodářské rubrice
jedněch novin, že vlastnictví je ZHMOTNĚLÁ SVOBO-
DA. Pro mého dědečka jako prvního vlastníka nemo-
vitého majetku v sérii chudých a tudíž bezmocných lidí
to tehdy snad ještě bylo výstižné: vědomí, že člověk něco
vlastní, bylo tak osvobozující, že po celých generacích
bez vůle se náhle mohla vůle vytvořit: stát se ještě svo-
bodnějším, to znamenalo — a pro mého dědečka v jeho
situaci zcela oprávněně: majetek zvětšovat.

Počáteční majetek byl ovšem tak malý, že člověk vynaložil téměř veškerou svou pracovní sílu, chtěl-li si ho
udržet. Ctižádostivým hospodářům tak zbývala jediná
možnost: šetřit.

Dědeček šetřil tak dlouho, až za inflace ve dvacátých
letech o své úspory zase přišel. Potom začal šetřit znovu,
nejen tak, že ukládal zbylé peníze, nýbrž především po-
tlačoval vlastní potřeby a tuto děsivou nenáročnost vy-
žadoval rovněž od svých dětí. Jeho manželce, jako ženě,
se od narození o něčem jiném stejně ani nesnilo.

148
*chudoba - počet vyživování, jedli
otrávené, g. práce, strava něco
svobod, vlastník a matka s manželkou
rozšíření majetku - sídlo + pozemek
pěst*

Možnosti žádné, vše stanoveno již předem: nevinné laškování, chichotání, nakrátko zaraženost, pak poprvé cizí, soustředěný výraz, s nímž se člověk už zase chystal na odchod z domova, první děti, chvílky s nimi po práci v kuchyni, od začátku přelýchány, pak už samy téměř na nic neslyšely, samomluvy, potíže s nohama, křečové žíly, už jen mumlání ze spaní, rakovina v podbřišku a smrti se prozřetelnost konečně naplnila. Vždyť se tak jmenovaly i scénky v jedné dětské hře, kterou v tomto kraji děvčátka hrávala: unavená /malátná/ nemocná /těžce nemocná/ mrtvá.

Matka se narodila jako předposlední z pěti dětí. Ve škole se ukázalo, že je chytrá, učitelé jí dávali ta nejlepší vysvědčení, chválili především její úhledné písmo, a pak už byla školní léta ta tam. Učení bylo jen dětskou hrou, po ukončení školní docházky a s nastávající dospělostí se stalo nepotřebným. Ženy si doma začínaly zvykat na budoucí domácnost.

Úzkosti žádné, jen živočišný strach ze tmy a bouřky; jediná změna střídání tepla a zimy, vlhka a sucha, pohody a nepohody.

Čas ubíhal mezi církevními svátky, mezitím pohlavky za potají navštívenou venkovskou tancovačku, závist vůči bratrům, radost ze sborového zpěvu. Co se ve světě jinak dělo, zůstávalo záhadou; jiné noviny než Nedělní listy místní diecéze se nečetly, a z nich jen román na pokračování.

Neděle: vařené hovězí s křenovou omáčkou, karty, ženy pokorně posedávající kolem, rodinná fotografie s prvním rádiem.

Matka byla rozpustilá, na fotografiích si podepřela ruce v bok nebo objala jednou paží mladšího bratra kolem ramen. Stále se smála, jako by ani jinak nemohla.

Děšť — slunce, venku — uvnitř: ženské nálady byly na počasí velmi závislé, protože „venku“ bylo téměř vždy jen na dvoře a „uvnitř“ pouze ve vlastním domě bez vlastního pokoje.

chladno. Někdy bývaly bolesti hlavy natolik silné, že nikoho nepoznávala. Nechtěla už nic vidět. Když jí hučelo v hlavě, muselo se na ni mluvit velmi hlasitě. Ztratila cit pro tělo, narážela na hrany, padala se schodů. Pousmání ji bolelo, někdy se jen ušklíbla. Lékař řekl, že to asi bude skřípnutý nerv. Mluvila jen potichu, byla tak zubožená, že už ani naříkat nemohla. Hlavu skláněla k rameni, avšak bolest ji následovala i tam.

Když jsem byl minulého léta u ní, zastihl jsem ji v posteli s výrazem tak bezútěšným, že jsem se ani neodvážil přistoupit blíže. Jako v zoologické zahradě tu ležela animální opuštěnost, z níž se stalo maso. Bylo trýznivé vidět, jak se bezostyšně ohrnovala ven; všechno na ní bylo vykloubené, roztráštěné, otevřené, zanícené, zauzlenina střev. A dívala se na mne pohledem zdálky, jako bych byl její UTRÁPENÉ SRDCE, podobně jako v Kafkově příběhu Karel Rosman pro topiče, kterého jinak všichni ponižují. Polekán a rozzloben jsem ihned odešel z místnosti.

Teprve od této doby jsem matku začal opravdu vnímat. Doposud jsem na ni stále znovu zapomínal, někdy mě to nanejvýš bodlo, když jsem pomyslel na to, jak idiotsky žije. Nyní se mi vnutila doopravdy, stala se živou a tělesnou a její stav byl zjevný tak hmatatelně, že jsem se na něm v některých okamžicích úplně podílel.

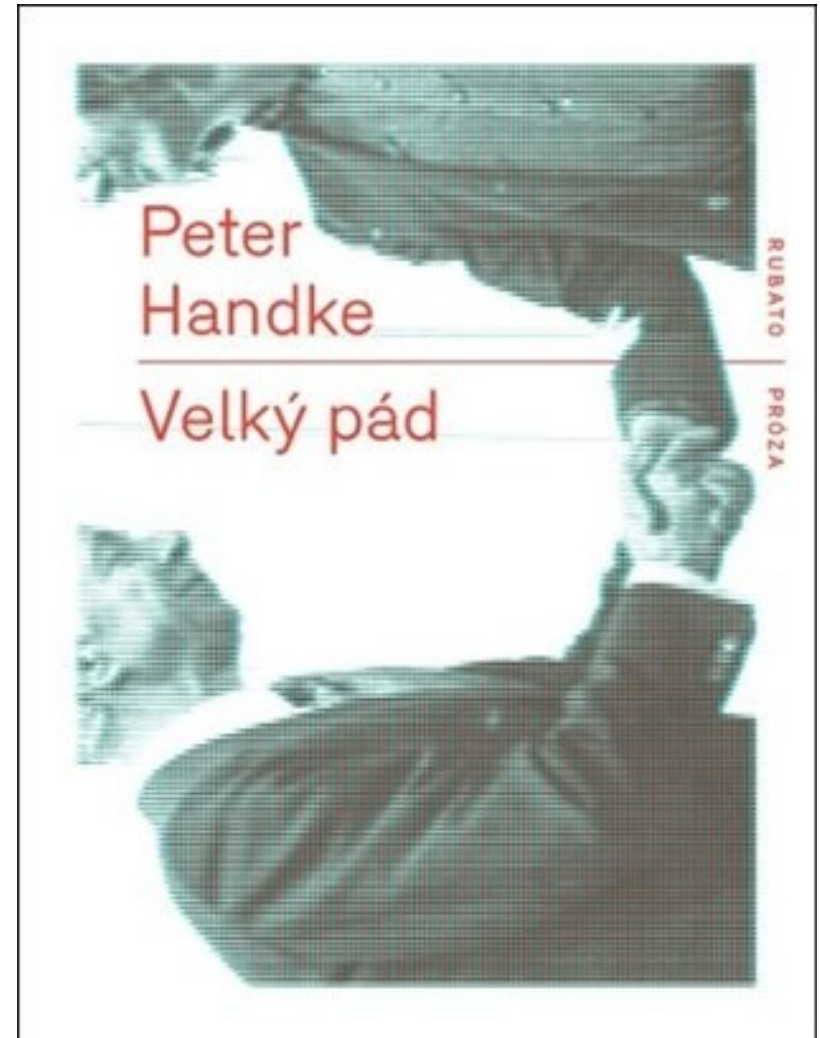
A také lidé z okolí se na ni najednou dívali jinýma očima: vypadalo to, jako by byla určena k tomu, aby jim předváděla jejich vlastní život. Vyptávali se sice proč a zač, avšak jen navenek; i tak jí rozuměli.

Ztratila cit, na nic si nevzpomínala, nerozpoznávala už ani obvyklé kuchyňské nádoby. Když se nejmladší syn vracel ze školy, stále častěji nalézal na stole vzkaz, že se šla projít; ať si namaže chléb nebo ať se nají u sousedky. Tyto lístky, vytržené z pokladního bloku, se hromadily v zásuvce.

Velký pád

- 2011 „Der große Fall“
- Překlad: Věra Koubová
- Den v životě neúspěšného herce, jeho putování

- Ukázka – str. 18 – 21

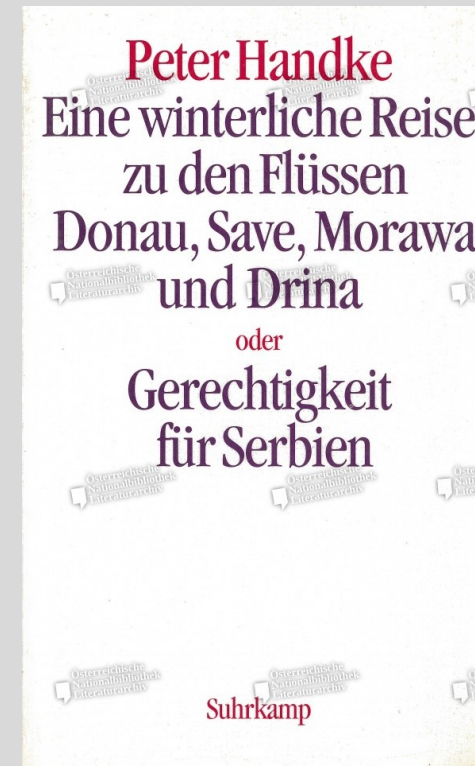
Nobelova cena 2019

The Nobel Prize in Literature 2019 was awarded to Peter Handke „for an influential work that with linguistic ingenuity has explored the periphery and the specificity of human experience.“

The Nobel Prize in Literature 2019. NobelPrize.org. Nobel Media AB 2020. Sat. 5 Dec 2020. Dostupné z:
<https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2019/summary/>

Reakce veřejnosti na Nobelovu cenu

- Vždy kontroverzní autor - už svým výrokem v roce 1966 v Princetonu
- Debaty kvůli jeho činům a politickým postojům - mělo by to ovlivnit udělení ceny?
- Problémem jeho postoj vůči jugoslávskému konfliktu
- 1996 kniha "Eine winterliche Reise zu den Flüssen Donau, Save, Morawa und Drina oder Gerechtigkeit für Serbien"
- Řeč na pohřbu Slobodana Miloševiće
- Mělo by udílení cen být určováno i politickými a jinými postoji, nebo samotnou literární tvorbou?

- „U Handkeho jsou fakta známá: je to spisovatel, který by mohl dostat všechny ceny světa za to, jak se dokáže neotřelým způsobem dívat na banální situace a události v životě, za to, že si uchoval básnickou obrazivost, jazykovou střídmost. Na druhé straně stojí Peter Handke, který se paktoval s odsouzenými zločinci a strůjci genocidy v bývalé Jugoslávii, který se účastnil Miloševićova pohřbu a tak dále.“ (Tomáš Dimter v rozhovoru)

Pavlovský, Jakub. Sázka na literaturu, nikoli na finanční úspěch. In: H7O.cz (online). 16.10.2019 (cit. 4.12.2020). Dostupné z: <http://www.h7o.cz/sazka-na-literaturu-nikoli-na-financni-uspech/>

DĚKUJI ZA POZORNOST